

Belegerd paradijs

Het is een van de meest onwaarschijnlijke plekjes in de Stille Atlas van Nederland: Huis te Vraag aan de Rijnsburgstraat in Amsterdam, besloten begraafplaats en verborgen paradijs.

Het wordt omringd door omringd door snelwegen, metro- en spoorlijnen, kantoorgebouwen en industrieterreinen. Begraafplaats Huis te Vraag ging in 1962 op slot. De laatste dode was er begraven, de begraafplaats was vol. In de jaren daarna werd de begraafplaats stilaan vergeten. Het werd een kleine hectare terra incognita temidden van oprukkende nieuwbouw en voortgaande stadsontwikkeling.

'De symbolische hectare', noemt schilder en schrijver Leon van der Heijden het, een eiland van rust temidden van de jachtige stad. Twintig jaar geleden betrok hij samen met zijn vrouw Willemijn de oude aula als woon- en atelierruimte. Het huis staat licht scheefgezakt op de terp die de begraafplaats is. "Als een schip dat tegen de deining optornt", volgens Van der Heijden. Het atelier is licht en hoog. In een hoek staat een groot, donker schilderij. De contouren van het landschap, in sombere toetsen neergezet, zijn nauwelijks te onderscheiden. Alleen een heldere maan werpt een beetje licht op Huis te Vraag. "Ik heb het geschilderd vanuit mijn herinnering, want het is een wereld die er al niet meer is", vertelt Van der Heijden. "Het landschap dat je 's nachts kon zien aan de overkant had geen bebouwing. We keken tegen reusachtige populieren aan. De skyline was leeg. Nu zijn alle bomen weg en wordt de skyline bepaald door het ING gebouw. Wij zitten in een baaierd van licht."

Deze zomer publiceerde Van der Heijden een prachtig boek, 'Huis te Vraag als wereld'. Want hij vond hier veel meer dan een atelier. "In het begin waren we vooral bezig met het huis. Toen op een dag ontdekte ik hier een grafsteen met de spreuk '...een schone erfenis is mij gekomen'. Zo voelde ik dat ook. Maar daar zit wel een verplichting aan! Vanaf die dag ben ik mij gaan wijden aan de Tuin." Zo begon in 1987 het steeds inniger verbond tussen de zelfbenoemde tuinman en de dood. Hij begon voorzichtig te snoeien en te wieden, zijn vrouw Willemijn ging de letters van de grafstenen opnieuw zwarten, zodat de doden weer gingen leven.

Het is een zeer gevraagd plekje geworden. Mensen die na een crematie geen graf hebben om bij te rouwen, richten hier een monumentje op om hun verdriet letterlijk een plaats te geven. Tussen de middag komen er mensen uit in de omliggende bedrijven. Medewerkers van Ilse Media - vanuit een van de naburige kantoorcolossen neerkijkend op Huis te Vraag - hebben niet voor niets een bank gesponsord bij het 'weiland van het Uitzicht'. Bij dit arcadische uitzicht vallen mensen vaak stil, soms met tranen in de ogen.

En nog vaker stellen ze de vraag: 'wanneer gaat dit weg?' Links gaat het riviertje de Schinkel schuil achter bomen, verderop staan paarden in het weiland aan de overkant van de sloot die Huis te Vraag geheel omringt. Dat dit kan blijven bestaan, is voor veel mensen ondenkbaar. Die vrees is niet onterecht.

(foto Leon van der Heijden)

In 2012 is het vijftig jaar na de laatste bijzetting. Dan mag volgens de wet Huis te Vraag op de schop. De druk van buitenaf is altijd aanwezig geweest, vandaar dat Van der Heijden in zijn boek schrijft over het 'belegerde paradijs'. Want al jaren kijken projectontwikkelaars met begerige ogen naar dit stukje grond. Aan alle kanten rukt de nieuwbouw op. Misschien dat de benoeming tot cultuurhistorisch monument nog redding kan brengen, maar officieel is die status nog niet. En dan nog is het gevaar niet geweken. Van der Heijden maakt zich zorgen over zijn opvolging. "Ik leef in de afzienbare tijd. Daarom zou ik heel blij zijn als iemand het stokje als 'Bewaarder van de Stemming' van me overneemt."

Want de Tuin vraagt een speciaal beheer. In de lente gebeurt er helemaal niets. Dat is de periode van groeien en bloeien in alle vrijheid. Pas als alles is uitgebloeid, begint het wieden en sikkelen. In de zomer wordt het gras langs de smalle paden behoedzaam gekort: "Naast het pad laag, dan op zo'n twintig centimeter weer iets hoger, en daarnaast mag het manshoog worden. Zo is het net alsof je door de korenvelden van je jeugd loopt." In september en oktober worden de hagen gesnoeid. Dan keert de strakke architectuur terug van de oorspronkelijke tuin. Ook de welig groeiende klimop wordt met eerbied behandeld. "Klimop heeft een beroerde reputatie. Sommige mensen zien vooral overwoekering. Maar het is de vrijheid van het groeien in de volle aandacht van de tuinman."

Leon van der Heijden, *Huis te Vraag als Wereld* (Uitgeverij Noord-Holland) isbn 978-90-78381-13-6, € 25,-

[gepubliceerd in NRC Handelsblad-Achterpagina, 5 januari 2008]

© Jasper Enklaar